é!

Afermativ. Piemontèis

sì
oui
ja
yes
sí
Да
是
نعم

Poste italiane - Spedizione in AP 70% - D.C.B. Torino - n. 5 / anno 2005

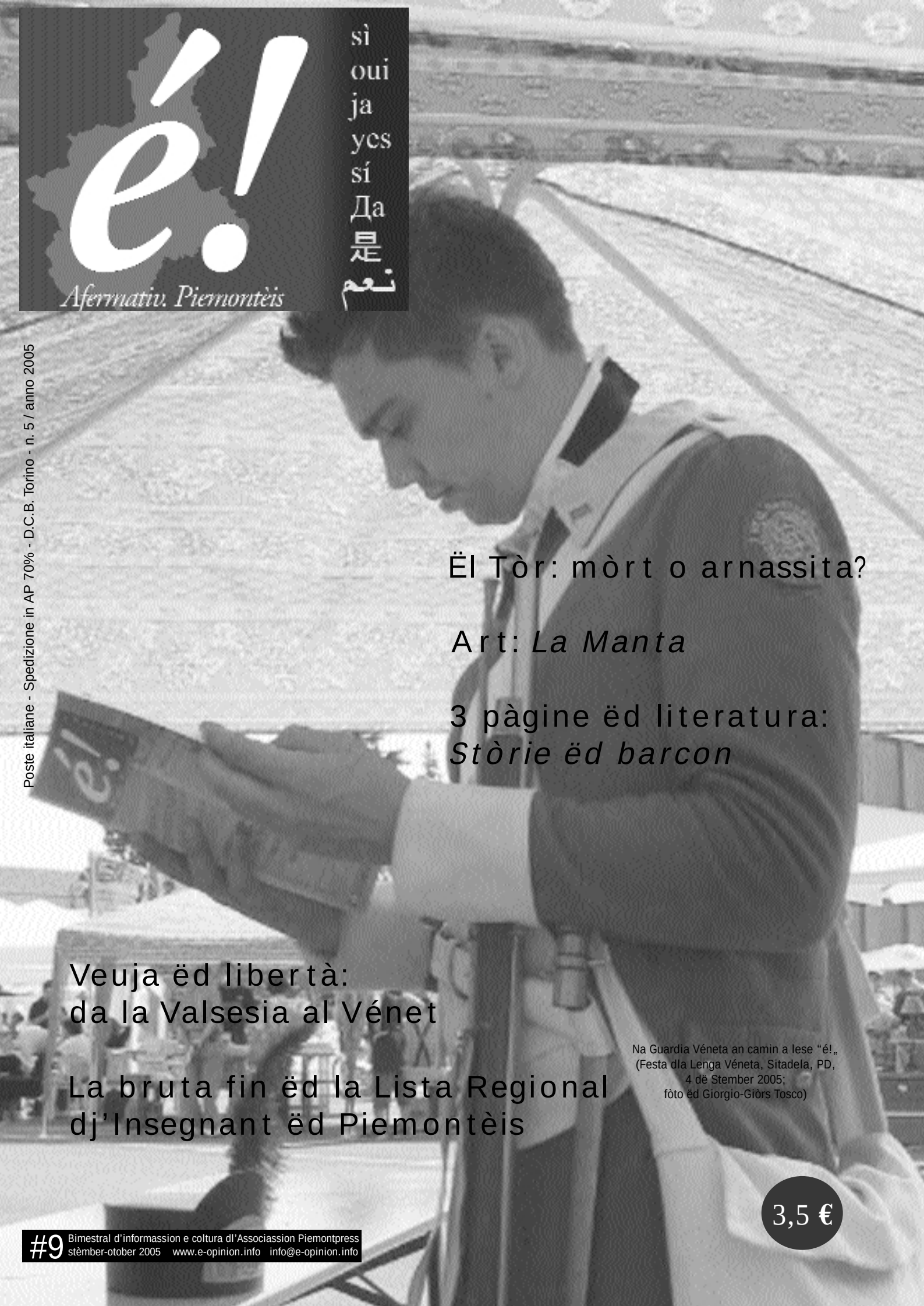

Ël Tòr: mòrt o arnassita?

Art: *La Manta*

3 pàgine ëd literatura: *Stòrie ëd barcon*

Veuja ëd libertà: da la Valsesia al Vénet

La bruta fin ëd la Lista Regional dj'Insegnant ëd Piemontèis

Na Guardia Véneta an camin a lese "é!„
(Festa dla Lenga Véneta, Sitadela, PD,
4 dë Stember 2005;
fòto ëd Giorgio-Giòrs Tosco)

3,5 €

#9 Bimestral d'informassion e coltura dl'Associassion Piemontpress
stèmber-otober 2005 www.e-opinion.info info@e-opinion.info

PIEMONTESITÀ A SAN SALVARI

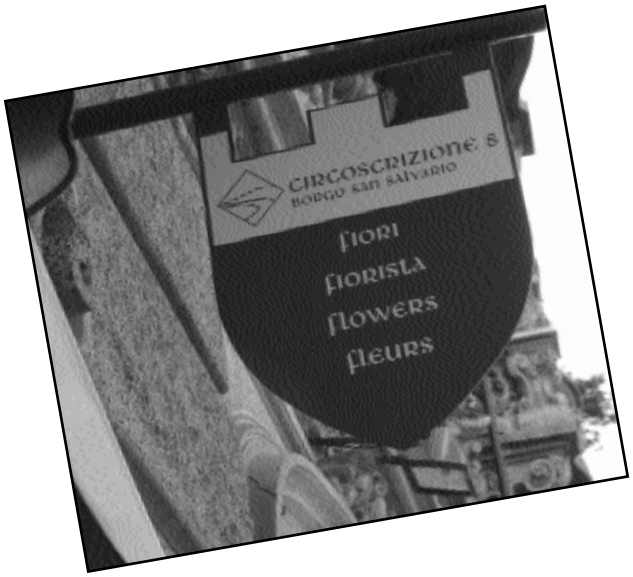

San Salvari, Turin: quartié sagrinà e doloros
ëd na sità sagrinà e dolorosa. Ma ëdcò
piemontesità. An costa selession ëd fòto
ëd Fernando Chessa quaidun dij tilèt
multi-lenga butà da la circoscrission.
Nen tut a l'é përfet ("bottega dë stòfa",
"riparassion dij péjs"), ma a l'é un bel segn.
E gnanca l'unich, da già che ij tilèt
an piemontèis a-i son ëdcò a Borgh Pò. Coragi…

ANT ËS NÙMER SÌ

p.3
Sorpreisa! *ëd Mauro Tosco*

p.4
Tant travaj për (squasi) gnente *ëd Sergi Garuss*

pp.4-5
Turin fotbal club: mòrt o arnassita?
ëd Luis Felissian

p.6
Le reis ëd la cris ëd l'Euròpa *ëd Fabrissi Vielmin*

p.7
Curte ma dròle *d'Elena Fornero*

pp.8-9
Valsesia: veuja ëd libertà (ëdco dal Piemont)
Antervista soagnà da Mauro Tosco

pp.10-11
Venet: a veulo amprende dai piemontèis.
A l'han tut da mostrene *ëd Mauro Tosco*

pp.12-13-14
Stòrie ëd barcon e barcaireuj
ëd Bram Krijn van Oost; tradussion ëd Berto 'd Sèra

p.15
Art sèltica, na tradission ch'a s'arneuva
ëd Gianni Davico

p.16
La Manta *ëd Genio Gabanin*

p.17
Ij lìber për ij cit d'ancheuj *ëd Gianni Davico*

p.18
Un trovador e na madòna dël sécol XIII
ëd Gianni Davico

p.19
Arbebo: rèis sensa polemiche
ëd Paolin Siròt

p.20
Da la polaja a l'òm *ëd Silvio Sandrone*

p.21
Barba John: It ses mia inspirassion

p.22
Ij letor a scrivo

p.23
Con l'andi ëd Turin 2006

"é!„ - Bimestral d'informassion e coltura dl'Associassion Piemontpress.
Autorisassion dël tribunal ëd Turin n. 5778 dël 27/04/2004

Diretor responsabil: Mauro Tosco (info@e-opinion.info)
An redassion: Gianni Davico (davico@e-opinion.info)
Silvio Sandrone (sandrone@e-opinion.info)
Elena Fornero (fornero@e-opinion.info)
Ampaginassion: la fotocomposizione - Turin
Colaborassion gràfica: Marta B. Tosco
Proget gràfich cuvertin-a: Gaidano & Matta - Cher
Ij lògo dle rubriche a son ëd Gianni Chiostri
Ij dissègn a son ëd Gianni Soria
Webmaster: Paolo Castellina

Publissità: Gianni Davico, Tesi & testi - Turin
tel. (+39) 011 83.52.62 - davico@tesietesti.it

Corispondensa e abonament: Piemontpress
via Guastalla 17, 10124 Turin
tel. (+39) 011 83.52.62
email: info@e-opinion.info
www.e-opinion.info
Stampa: La Grafica Nuova - Turin

SORPRÈISA!

ëd Mauro Tosco

Un numer d'"é!„ tut neuv, tut diferent. Pì pòver. Un numer an bianch e nèir. E-lo possibil? É, a l'é franch possibil. E-lo necessari? É, a l'é necessari, iv lo dëspiegoma da sì un moment. E-lo bel? Sòn i lo soma nen, fenlo savèj. Un numer an bianch e neir a l'é necessari, ant ës moment-sì ("ant ës moment stòrich", com a diso ij savù) për podèj andé ancontra a na situassion finansiaria che, com già a disia Davico an sl'editorial dël numer passà, a l'é franch nen ëd le pì fiamenghe, le pì bele, për nòsta e *vòsta* arvista. Ëd *l'unica* vera arvista an piemontèis – i podoma dilo sensa gena. Përchè contut che j'abonament a sio chërsù a son ancor franch nen pro. Contut che i l'abio na frisa ëd publissità a basta pa. L'agiut istitussional, ëd la Region Piemont, për le publicassion an piemontèis che i spetoma da vaire i 'l l'oma ancor nen vistlo.
Ma se mincadun dij nòstr abonà, ëd vojautri abonà e letor, an giuteissa an fasand conòsse "é!" e an fasand fé n'autr abonament, mach un, tut as rangeria bele da subit. E-lo ciamé tròp? Penseje da bin.
Antratant, për ës numer-sì (un numer d'autra part motobin sgnor ëd contnù) i l'oma donch sernù ëd vansé. Con la speransa – e quaicòs ëd pì che na speransa – ëd torné motobin tòst a color, con col nòst bel bleu an sla cuertin-a e ant la bindela ëd tute la pagine che a l'é un pòch nòst segn distintiv. E miraco pì an là con n'"é!" tut a color e con pì ëd pagine, pì ëd session, contnù, fòto e dissegn. Për fene piasì, për feve piasì.
Iv lo prometoma.

Festa dla Lenga Véneta (Sitadela, PD; 4 dë Stember 2005): da viré e spantié edcò an Piemont? (fòto ëd Giorgio-Giòrs Tosco)

"*é!„* as treuva nen dal giornalé. As peul avèj mach për abonament o da costi libré sì:

* Piemonte in Bancarella, corso Siccardi 4, Turin, tel. 011 53.39.32
* Dora Grossa, via Garibaldi 11 bis, Turin
* Piemontese Centro Audiovisivi, via S. Secondo, 11/G, Turin
* Banco libri Il Punto, piazza Statuto 3, Turin
* Il Punto - Piemonte in Bancarella, corso Torino 100, Rivareul

Ël nùmer 10 d' "*é!„* a surtirà ël 15 ëd Novèmber

TANT TRAVAJ PËR (SQUASI) GNENTE

A ancamin-a l'ann scolàstich 2005-2006. Òh là, finalment i l'avroma ij docent ufissiaj ëd lenghe minoritarie, coj anserì ant la "Lista regional ëd j'ansëgnant për j'atività 'd docensa ant ël camp dij cors dë stòria, coltura e lenghe piemontèisa, ossitan-a, franch-provensal e walser" nassùa l'ann passà mersì a 'n protocòl d'intèisa antre MIUR e Gionta Regional.
Nò, i l'avroma un bel gnente. Tròp pòiche le domande ch'a son ëstàite presentà. Donca? Donca as seghitrà con lë *status quo*, con la diferensa che st'ann-sì lë stansiament regional an sla LR 26/90 a duvrìa esse tajà fin-a dla metà. Già, përchè a-i é ij pof ëd j'ASL da coaté e anlora tuti a bzògna strenze la corèja, a comensé da la coltura. Conseguense. Vist l'"anteresse", a l'é squasi sicur che 'l piemontèis a sarà nen anserì tra le materie scolàstiche obligatòrie individuà dal Consèj Regional conforma a l'arforma Moratti. 'Me ch'i scrivìo an sël n. 4 d'"é!", ël piemontèis a scòla "a sarà destinà a esaurisse o a resté limità a pòche ecession parèj d'ancheuj". L'idèja dl'anlora assessor a l'Identità dël Piemont Gipo Farassin a l'é andàita a j'ortìe. As vogh che l'idèja a l'era nen giusta o, comsëssìa, che a l'é stàita portà anans an pressa giust për lassé quaicòs ëd tangìbil *ad postera*. Tutun i chërdo che gnun as visërà dla cita parèntesi (pòchi mèis) dl'Assessorà a l'Identità dël Piemont, gavà soe surtìe infelis an sl'identità dij "piemontèis dël sécol XXI", gavà sò silensi antramentre che as aprovava në Statù regional sensa lenga piemontèisa, gavà soa indiferensa antant che 'l Parlament italian a ratificava la Carta Europenga dle Lenghe Regionaj e Meno Ëspantià sensa lenga piemontèisa.
Sta vicenda-sì a l'ha 'd bon d'avèj mostrà che l'ùnich mojen ch'a peussa deje un crisma d'ufissialità a l'ansëgnament dël piemontèis (tanme dj'àutre lenghe minoritarie) a l'é l'istitussion ëd n'album professional travers a na lèj regional, an sël model, për esempi, ëd le profession turistiche. A l'é na stra longa, carià 'd privo, ma l'ùnica ch'a daga 'd garansìe. I spetoma che quaicadun an Consèj Regional a-i pensa, ben che, adess che 'l moviment piemonteisista a l'ha esprimù tut sò potensial (vàire energìe ch'a l'ha spendù për la scòla an costi ùltim des agn? e j'arzultà a son-lo "pòche domande presentà"?), a sarà assè malfé ch'a peussa trové 'n séghit.

Sergi Garuss

TURIN FOTBAL CLUB: MÒRT O ARNASSITA?

A nojàutri granada an toca sempre speté quàich grassia. Ëdcò sta vira i l'oma fàit le còse a mòda nòstra, an manera d'andé fin-a ai "play-off", dësnò a sarìa stàit tròp sempi. E donca, rivà a l'ultima partìa, i l'oma patì fin a l'ultima minuta, slongand la soferensa ancora un pòch, fin-a ai suplementar.
An finitiva tutun a l'é s-ciopà na ribòta liberatoria, gnanca tròp subalpin-a s'i voloma. Ribòta che a l'é durà bin pòch, vist che ij di apress a l'ero già sortije an sij giornaj d'articoj sagrinant an sla situassion finansiaria motobin greva ëd la sossietà. Ma com a l'era possibil? Tut l'ann a combate për torné an serie A, con j'onge e con ij dent, e peui a l'ultima minuta a ven fòra ch'a-i son nen ij sòld? Antratant ij tifos a l'han mnassà 'd boicoté j'olimpiadi invernaj, e fin-a 'd buté la sità a feu se n'àutr ann la squadra a giogherà nen an A, coma peui a l'é rivaje. A vanta dì tutun che j'anvelenà tifos dël Tòr quàiche rason a 'l l'avìo pro, an sle prime.
Për vàire ch'a sia nen bel pensé a na sacòcia ch'a tira virtualment fòra pì che lòn ch'a l'abia an realtà, an tuta sta vicenda a vanta comsëssìa ten-e cont che:
1) A-i é pa staje gnun ilecit sportiv e la promossion a l'é staita vagnà an sël camp.
2) Ciminelli a l'era già ancaminasse a fé lòn ch'as ciama "ricapitalisassion" dla società.
3) Ël rest dël deficit a sarìa podù quatesse pròpi con l'iscrission an A, ch'a l'avrìa implica drit televisiv, sponsorisassion, e via fòrt.
A venta ëdcò ten-e cont che sensa l'iscrission an A, con la sossietà a arzigavo 'l faliment tuti ij dipendent. Ël problema a l'era nen dij giogador, ch'a l'han trovà lest d'àutre sossietà bin contente 'd pagheje un nen, ma dj'impiegà coma ij magasiné, j'ansegnant ëd la scòla fotbal e via fòrt: un total ëd 120 pòst ëd travaj.

Ël Filadelfia, ancheuj (fòto ëd Vera Bertolino)

An finitiva a l'é tratasse ëd na condana nen merità, almanch ësportivament e ch'a l'ha portà a 'd conseguense bin greve. Giustament ël Tòr a l'é arvolgiusse a la giustissia ordinaria, che a sta dzora a cola sportiva, pròpi con la motivassion che provoché ël faliment ëd na sossietà che a l'é vagnasse la serie A sël camp përchè ch'a s'aceta nen soa iscrission a credit a l'é pa tant costitussional.
Tut a l'é complicasse quand che Ciminelli a l'é nen riussì a trové cola fidejussion, cola pì importanta, ëd vàire milion d'euro, ch'a servìo për quaté 'l debit che a l'avìa fàit j'ultim tre ani nen pagand le taje al fisch: a cola mira 'dcò ij tifos anteligent a arconosseran ch'a sarìa pa stàit giust promòve na sossietà ch'a l'avìa nen le carte an regola (Roma, Lassio e Parma a part naturalment, ma cole a son squadre italian-e).
A sta mira tuti ij bej discors ëd difèisa a son sautà e, dnans ël TAR dël Lassio e apress ël Consèj dë Stat, a l'han dit sò NÒ.
Epura paradossalment, fin a col moment, a l'é nen sigur che tut sossì a fussa peui pròpi tant mal për ël Tòr, da già che finalment a l'era liberasse ëd Ciminelli. E peui con ël "Lodo Petrucci" as podìa torna ancaminé da la serie B, bele se con na squadra tuta neuva e butà ansema an pressa. Nopà, dal 17 d'aost a l'é capisse pì gnente. Ël di dnans, ël neuv president Marengo a l'era finalment un vej tifos piemontèis ch'a s'arcòrdava fin-a dla trista question dël Filadelfia, ch'a sognava 'd buté an quader, antratant ch'a l'era già butasse d'acòrdi con ël sindich Ciamparin për la gestion dël Comunal. La neuva sossietà a sarìa peui stàita a partecipassion popolar e quàiche bon giogador a l'era ancora rëstaje.
Tut considerà ël bilansi a smìjava pa tròp negativ, almanch për lòn ch'a rësguardava la prima squadra (a vanta sempre arcordé che 'l setor giovanil a l'era dësblasse). Ël di apress anvece a l'é sautà fòra l'amprenditor Urbano Cairo a bogé torna j'eve.
Miraco sagrinà da la presensa neuva e improvisa 'd Cairo, Marengo a l'ha girà la sossietà a Giovannone. Ël Tòr pen-a arnassù a l'ha donca arzigà 'd torna meuire. Boneur che la stòria a l'é arzolvusse, dòp avèj perdù ëd temp e fàit scapé coj pòchi giogador che a i-ero ancora, con la tratativa dël 30 d'aost ch'a fortiss che 'l Tòr a l'é giumai proprietà 'd Cairo. Se a sarà òm ëd paròla, miraco as podrà parlé d'arnassita, e nen ëd mòrt, dël Tòr.
Për finì tutun i l'hai ancora na bòja ch'am toira ant la biòca e am fa fé na domanda:
ma s'a fussa stàita n'àutra sità a ospité j'olimpiadi invernaj da sì 6 meis, a l'avrìo pensà ëd fé tut ës ciadel?

Luis Felissian

CÌADEUVRA
artisanà artìstich
etnografìa
arcostrussion archeologiche
d'art sèltica piemontèisa
⊙ bijoux
⊙ archincure
⊙ bòsch
⊙ majëtte
⊙ lìber
⊙ cd
Ciadeuvra: Via Roma 60, 12020 Sampeyre Tel/ fax: 0175977940

LE REIS ËD LA CRIS ËD L'EURÒPA

L'arfud franseis e olandeis dël Tratà për na Constitussion europenga e j'arsultà dël Consej europengh ëd giugn a l'han butà ël proget europengh ant na posission critica, dont a l'é franch malfé trové la manera ëd seurte. Ma se ancheuj is truvoma ant ës *cul de sac*, i l'oma da sërché ij motiv bin da dlà dël debat an sla Costitussion o le divergense antra ij govern: dòp la fin ëd la guèra frèida, l'Euròpa a l'é nen staita bon-a a dé na rëspòsta qualificà ai cambiament epocaj ch'a son antervenù a modifiché soa posission ant ël mond. Idèja sentrala dla costrussion europenga a l'é la convinsion ch'a fasia pì nen da manca ëd la politica e che ël rispet ëd parameter econòmic formaj a saria bastà për costrue anfin l'Union ëd tuti ij pòpoj dël continent – lòn ch'a l'era ël but inissial dij pare fondador dòp la fin ëd la guera. A cambié costa convinsion a l'é nen bastà la moltiplicassion ëd le guere e la degradassion ëd le condission ëd vita ëd la pì part dij sitadin dël continent për efet ëd l'eliminassion dij mecanism ëd solidarietà institussionaj ch'a son sempe stait la *raison d'être* dël model europengh.
L'incossiensa dle *élites* europenghe a l'é rivà a la mira che, quand doj agn andaré l'America a l'ha mandà a rabel le regole dla vita anternassional con l'agression a l'Iraq, a Brussels a l'han seguità a fé coma se gnente a fussa e sensa s-ciairé che an question a-i era un dij prinssipi a la bas dël proget europengh: l'arfud ëd la guèra coma strument ëd risolussion ëd le question anternassionaj. Anvece d'ancaminé na riflession ansima la condission dël proget europengh, ij dirigent ëd l'UE a l'han decidù d'andé anans con la slargament ëd l'Union.
Ël "NÒ" franseis e olandeis a ven pròpi dal sentiment generalisà dl'*impasse* total dël proget europengh. An cost sens a registra e a crea nen la crisi.
Le rason ëd costa crisi a son vaire, ma l'element prinsipal a l'é mach un: l'incapasità dle class politiche dël continent, ël manch ëd *leader* bon a formulé ij problema ch'an stan dëdnans e a dëspieghé a la gent ch'i l'oma da fé dij sacrifissi për gavesse d'ant la pauta, ch'i soma malavi e i l'oma da manca ëd curesse.
Daré la faula dla "guèra al terorism", as crea l'arzigh ëd na guèra sivil, an essend che is trovoma antecà ij musulman sernù coma "nemis ëd l'ossident". E se i j'oma an cà a l'é përchè i foma pì nen ëd fieuj pròpi për ël manch ëd fiusa ant l'avnì che an ven dal model liberal spantià ëdcò dal process d'integrassion europenga. Ël manch ëd prospetive a fa scapé ij giovo e l'Euròpa a ven a esse na sòrta ëd pensionà sircondà ëd fil spinà e con ëd guardian… turch, mersì a l'idea dròla 'd fé intré la Turchia ant l'UE! Parèj, a chërse a son ij partì d'estrema drita e gaucia, j'ùnich che dnans a l'encefalograma piat dij politich "për bin" a parlo a la gent dij problema ver.
A podrà ël proget europengh trové torna sò dinamism e construe n'avnì alternativ për ël continent? Ëd sigur nen an costa Union a 25 e con ij prinsipi fissà dal proget ëd costitussion. L'Euròpa a esistrà mach se faita an partend da j'element fòrt ëd soa identità; la precondisson a l'é rendse cont ëd le busiarderie sistematiche ch'an conto tuti ij dì ij media e la volontà d'esiste coma europengh e nen coma "ossidentaj".

ël "NÒ" franseis e olandeis a ven dal sentiment generalisà dl'impasse total dël proget europengh

Ël Consèj d'Euròpa (Credit © European Community, 2005)

Fabrissi Vielmin
fabrissi@mail.ru

CURTE MA DRÒLE

Sotrà da papa

Siegfried Eckhardt a l'é n'impresari-sotror alman bin angignos. Apress la mòrt e la sipoltura ëd Gioann Paul II, ant ël mèis d'avril, a l'ha telefonà an Vatican e a l'ha ciamà na descrission detajà ëd la cassia da mòrt sërnùa dal papa. A l'ha tacà a produvla an serie e a l'ha vendune già sinquanta còpie. A l'é un model bin sempi, fàit ëd bòsch vërnisà e montà a ancastr, sensa vis nì ciò ant ij canton. *Herr* Eckhardt a l'ha avù ëdcò ëd tempism: an magg a l'ha podù presenté con sucess ël model "Papa" ëd soa colession al BEFA ëd Düsseldorf – un salon dij sotror che as ten mach minca sinch agn.

Sotrà patanù

N'òm american che a l'ha batajà quarant agn con ij tribunaj për arvendiché sò drit a fé ël nudista, a l'é stàit sotrà vestì, al contrari ëd soe ùltime volontà. Robert Norton ëd Pekin, ant l'Illinois, a l'avìa combatù ant la Sgonda guèra mondiala e, miraco un pòch bolversà da l'esperiensa, a l'avìa tacà ant ël 1962 a travajé patanù an sò giardin. A l'é stàit condanà vint vire për avèj ofendù ël pudor, ma a artornava semper a dësvestise an disand che lòn a l'era sò drit costitussional. Ant ël testament Norton a l'avìa scrivù che a vorìa esse sotrà patanù ma, apress soa mòrt, la famija a l'ha avù pì car felo buté ant la cassia con na camisa e un pàira ëd braje a còl. "Për pasié un pòch tuta la polémica", a l'han dit ij parent.

Ciapa la vaca

An India le vache a son besce sacrà: guaj a masseje, guaj fin-a a dësturbeje ant soe promenade. Ant la sità ëd Delhi a-i na j'é pì che quarantamila che a girolo libere për le contrà, as cogio dnans a j'àuto e a blòco ël tràfich, an fasand un gròss ciadej. Un tribunal a l'ha adess emanà na sentensa për oblighé la comun-a a buté na "taja" ans j'animaj vagabond, visadì eufre ëd l'arsan (apopré sinquanta euro) a chi a mnerà na vaca trovà ans la contrà. Le besc-e arestà a saran butá a l'incant da la comun-a për recuperé l'arsan ëd le taje. Ma as vogh che ciapé na vaca an libertà a l'é nen bel fé: ant ij prim di ëd l'operassion niun a l'é presentase a ciamé l'arcompensa.

Grande a la guèra

As fan ciamé *Tucson Raging Grannies* ("Le grande anrabià ëd la sità ëd Tucson") e a l'han tirà a parte soldà për l'Iraq. A son un grop ëd madame american-e pacifiste, tute dzora ij sessanta, che da tre agn a organiso ëd manifestassion contra la guèra. Pòch temp andaré a son presentasse a n'ufissi ëd l'armeja e a l'han ciamá d'esse anrolà e d'esse mandà a Baghdad. "Parèj i doma ël cambi a nòstri nëvod soldà, che a peulo torné a ca", a l'han diciarà. Ma ël përsonal militar a l'ha ciamà la poliss e a l'ha denunsià le nòne anrabià, che adess a venta che as dësfendo an tribunal.

Làder angarbiolà

A Caen, an Normandìa, un giovo a l'ha sërcà ëd robé n'àuto sportiva da otantamila euro, ma a l'é stàit anpërsonà ant la vitura midema. L'òm a l'é andàit ant un concessionari BMW an disand d'esse proprietari d'un castel, e an ciamand ëd prové ans la contrà ël model 630. Partì ansema a un vendeur, apress avéj virà un canton a l'ha tirà fòra un cotel per oblighé sò passeger a calé giù. Ma ël vendeur a l'é sautaje a còl, a l'ha gavà la ciav dal quàder, a l'é seurtì da l'àuto e a l'ha sarà la portere an butand l'alarm. "An sa manera as peul pì nen deurbi d'andrinta", a l'ha spiegà a la poliss che antratan a ruvava për aresté ël làder.

Elena Fornero

SERCHÉ IJ DETAJ ËD J'ABONAMENT A PAGINA 23

VALSESIA: VEUJA ËD LIBERTÀ (Ë

Antervista a Marco Giabardo, dël *Movimento Autonomista Valsesiano*.

Quand che a l'é nassù ël MAV?
Anvers ël 1980 ël MAV "originari", dòp pì ëd 15 agn ëd travaj politich, a l'era intrà ant la Lega. Ël MAV a l'é peui *ar*nassù ant ël 1999, quand mi, vëddùa la diression "italian-a" che a l'era ancamin a pijé la Lega, i l'hai dessidù ëd chité ël Grup ëd Minoransa Lega Nord ant ël Consèj Comunal dë Scopel e ëd pijé torna ël nòm dël *Movimento Autonomista Valsesiano*. Parèj a l'ha sarà ëdcò la session ëd la Lega Nord ëd Varal (che a l'era anlora la session pì vajanta ëd tuta la Valsesia) e la pì part a l'han chità la Lega e a son intrà ant ël MAV

E përchè a l'é arnassù, ël MAV?
Parland ciair, ël MAV a l'é tornà a esiste për la mancansa ëd coerensa politica da part ëd la Lega Nord: tuti ant ël MAV a sento d'esse stait trocionà ëd brut quand che la Lega a l'ha lassà perde cole idèje d'andipendensa politica e coltural che a l'avia dovrà al comens ëd j'agn '90 për imponse tanme fòrsa politica.

Coj che a son ij but e ël proget politich dël MAV?
Ij but prinsipaj a son, a la bon-a fin, sempe coj che a l'avio marcà ël bon success ëd la Lega Nord Padania (contut che noi i sio pòpol alpin, nen padan) – valadì, l'indipendensa politica e coltural ëd la Valsesia e soa riunificassion dòp che, da la fin ëd la guera e a part un moment a la fin dël '45, la Valsesia a l'é staita dividua për motiv politich antra le provinse ëd Noara, Biela e Versèj. Peuj, l'arconòssiment ëd nòsta coltura, nòsta lenga, e ëd la Comunità Walser tanme nassion, nassion vere, con tut lòn che l'ONU a stabiliss esse drit dij pòpoj, ma che a l'é mach mnis për jë stat sentralista.

Cole che a son le specificità ëd la Val Sesia che e peulo giustifiché ël MAV?
Sì ël discors as fa bin longh e complicà: chi a l'é, fòra dla Valsesia, che a conòss la Stòria ëd la "Universitas Valis Sicide Comunitatis" e ël Tratà ëd Gozzano (1275)? Pì che 500 agn dë stòria ëd la pì antica comunità federal, e dont gnun liber italian a parla. Për dila sempia: i soma nì piemontèis nì lombard – e ancor men italian. Miraco, andans ancreus, i soma celt insuber.

Chi a-i é at ël MAV, da na mira politica e coltural?
Ël MAV a l'é completament trasversal ai partì: com i l'oma stabilì al moment ëd l'arnassita dël MAV, is arconossoma nen ant la Region nì ant la Provinsa; nì i acetoma ëd travajé con dij partì

Pinòt - ëd Gianni Soria

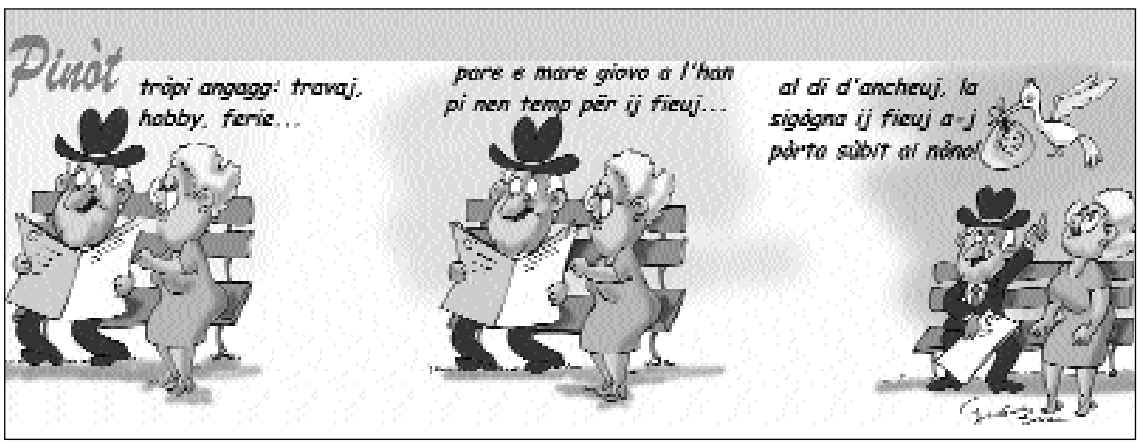

DCÒ DAL PIEMONT)

politich italian o che a sio sentralista. A l'é bin malfé për un che a pensa a la politica com "Drita" contra "Snistra" ëd intré ant ël MAV Për ël rest a-i é nen n'aderent "tipo" dël MAV E bon pro! Se a-i fussa a saria l'inissi ëd la fin, ëd la ghetisassion. Da noi, tuti a l'han l'istess podèj ëd paròla, tanme Valesian.

Che liure i l'eve con ij moviment e partì autonomista? E con la Lega?
I soma an camin a avzinesse ai moviment locaj ëd le region alpin-e avzin-e a la Valsesia. La Lega a l'é anvece un partì che a va daré a la politica sentralista italian-a: donch, gnun-a liura, gnun contat.

Cole che a son vòste critiche ai piemontesista – bin antendù, se i pense che a esisto, ij "piemontesista", tanme categoria politica?
Mi i l'hai mai pensà che a esisteissa un "Piemont" da na mira coltural e nen mach com region politica. A esisto pro, anvece, ij piemontesista. E sì am dëspias noté che a son autërtant centralista che j'italian: për lor a esist un-a e mach un-a lenga ant la Region Piemont.E coma a l'ha fait l'Italia dòp dël 1860, da quaich agn a l'han fin-a anventasse na "regolarisassion" dël piemontèis e a son ancamin a amponla an tute le valade com lenga etnica. E l'istess për la coltura an general.

Cole che a son vòste atività, da na mira coltural e politica?
Da un pòch ëd temp an sà i soma ancamin a travajé, disoma, da stërmà, sota tèra, ma i organisoma an publich ëd rëscontr coma col ëd quaich temp andaré con Roberto Gremmo për la presentassion ëd sò ultim liber [*Montanari contro il tricolore. L'insorgenza valdostana del 1853 e l'opposizione popolare a Cavour*; N.d.R.]. Is foma conòsse, e i foma conòsse nòst drapò.

I seve anteressà a la question ëd la lenga local, ant ël MAV? E còs che a l'é che av fa diferent da un moviment che a sia "mach" coltural e nen ëdcò, o pitòst, politich?
A l'é nen mach na question ëd lenga. Lòn che an fa diferent dai moviment "colturaj-e-pro" (e che i podrio pitòst ciamé "moviment domëstià"): nojautri i foma "coltura" për identifichesse tanme *Valsesian*... ël rest a l'é mach folclor, bon miraco për na ciaciarada a la television, la duminica dòp mesdì, ma mach për lòn.

Antervista soagnà
da Mauro Tosco

Pàgina 8: arma dla Valsesia. Sì a randa: carta dla Valsesia

A VEULO AMPRENDE DAI PIEMONTÈ

A smija impossibil, ma a-i é fin-a quaidun che a pija la situassion ëd la lenga piemontèisa a model, che a veul imitene, che an ven daré. Contut che sti quaidun – ij Venet – a parlo na lenga motobin pì spantia e dovrà: pì che la metà dij Venet a parlo normalment soa lenga. Ma ël venet a l'é stait fin-a al di d'ancheuj nen arconossù da j'autorità locaj (parloma peui nen ëd "pì an su"). A-i é là ëd condission ëd partensa men favorevoj: ël venet a l'é ancor ancamin a sërché na koiné, fin-a na grafia unificà (nojautri che i j'oma i soma miraco ancamin a perdje, ma costa a l'é n'autra stòria). La produssion an lenga veneta a l'é donch bin pì pòvra che cola che i l'oma an Piemont.
An dovrand com model pròpi la Lej ëd la Region Piemont an sla tua dle lenghe locaj, ël Consèj Provinsial ëd Vicensa a l'ha aprovà na mossion ëd lej për l'arconossiment ëd la lenga veneta. La bòcia a passa adess al Consèj Regional, con ël but ëd vëdde ël venet arconossù tòst com lenga dij venet, promovù, tuà, mostrà ant le scòle. Për presenté la propòsta ëd lej e descute ëd l'esperiensa (ant ël bin e ant ël mal) piemontèisa, Vener seira 2 dë Stember, a Sitadela (PD) a l'é tnusse un rëscontr-debat. Chi ch'av scriv a l'é andaje, anvità da j'amis ëd Raixe Venete.

Un moment dël rëscontr-debat ëd Vener 2 dë Stember: da snistra Patrik Riondato (Raixe Venete, organisador), ël Prof. Sabino Acquaviva (Università ëd Padoa), nòst diretor Mauro Tosco e Daniele Marcuglia, studios ëd lenga e tradission venete. Na senten-a bondosa ëd person-e a l'han scotà e fait vaire domande

Duminica 4 dë Stember, sempe ant la fiamenga cornis ëd la sità medieval ëd Sitadela, organisà da Raixe Venete e con ël sostegn ëd vaire autorità locaj (ma, dzortut, ëd na patela d'associassion, grup e tanta gent) i l'oma avù la sconda edission ëd la Festa dla Lenga Veneta. Pì che 10.000 (i l'eve lesù bin: des mila) venet (e nen mach: i l'hai parlà con quaich piemontèis che a l'ha tramudà an cole bande) a l'é passaje, a l'ha dëscutù, a l'é angagiasse për soa lenga. Con rabia e determinassion, ma ëdcò con gòj, humor, fantasia.
Le fòto ëd coste pagine a parlo daspërlor, pì che la pòvra piuma ëd chi ch'av scriv: a mi a resta mach ël regret d'avèj vëddù quaicòs che a resta un seugn an Piemont. Përchè an Venet a l'han quaicòs che ambelessì i l'oma nen, i l'oma

Protesté con *humor* contra ël rassism *politically-correct* — ël rassism dont as parla nen, col spantià da la television e ij mojen d'informassion italian. Contra ij venet ma ëdcò contra ij piemontèis

Na sen-a impossibil a imaginé, ancheuj, an Piemont. Le bande tricolor an sla boca dij manifestant e an sël dissegn a marco l'opression coltural dël Venet

ÈIS. A L'HAN TUT DA MOSTRENE

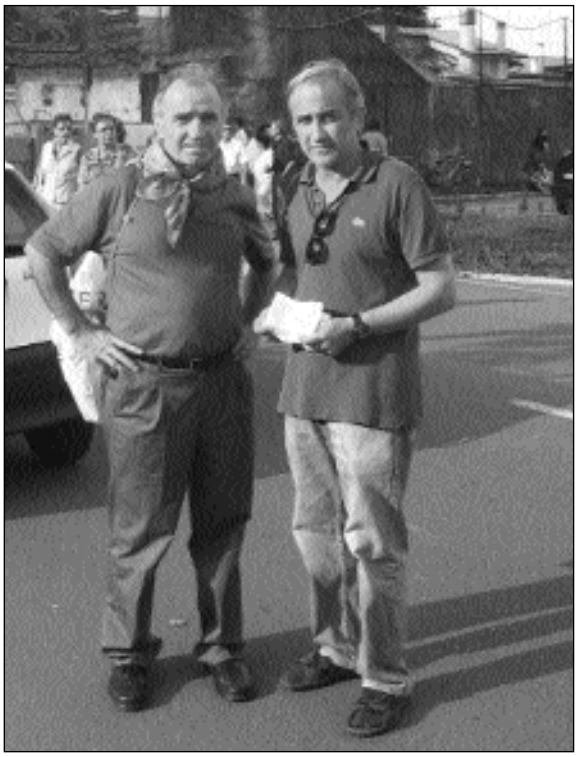

Nòst diretor ansema a Severino Contin. La neuit antre l'8 e ël 9 ëd Magg 1997, Severino e sò amis dël *Serenisimo Veneto Governo* a montavo ansima al Cioché ëd San March, a Venessia, an ocupandlo për mostré al mond lë bzògn e la veuja ëd libertà dël pòpol venet. Agn ëd përzon e përsecussion a l'han nen crasà soa volontà. "It lo farie torna?" — "Lòn che i fario pì nen a l'é sequestré ël traghet [ël *commando* dij Serenissim a l'avia pijà con la fòrsa un traghet ëd la sità ëd Venessia për carié sò cher-armà "fait antëcà" — e completament inofensiv — e rivé parèj an Piassa S. March]: sagrin giudissiari inutij. Tut ël rest? As capiss che i lo faria torna. Bele doman"

Testimonié soa dentità e ant l'istess temp amusesse

mai avù e miraco i l'avroma mai: un sentiment d'identità e, miraco minoritari ma contut bin fòrt, un moviment che, sensa esse ëd gnun partì, a l'é tutun politich, ant l'unich sens bel ëd la paròla – col che a veul dì partecipassion, veuja ëd cangé. Che dòp d'avèj servù da model, nojautri piemontèis i peulo amprende, deurbend j'euj e la ment, da nòsti frej venet.
E ch'a viva San March!

Test ëd Mauro Tosco
Fòto ëd Giorgio-Giòrs Tosco

… e a l'é pa finia: ël manifest ëd n'autra manifestassion an programa, motobin tòst, a Venessia: përchè i feve nen na scapada?

STÒRIE ËD BARCON E

Gavà da "De laatste echte schippers" (J'ultim barcaireuj për dabon) compilà da Hylke Speerstra, publicà da De Boer Maritime 1973 (tuti ij drit riservà).

Ij barcaireuj olandèis ëd na vira a-i ero ëd cit amprendidor, mincadun con sò barcon; ël mesté as passava da pari a fieuj. A fasìo na vita motobin sagrinà, ma a-i ero rispetà, la gent a-j dasìa dlë Sgnor e a l'avìo ëd bej sòld (a la fin dij fin a podìo catesse na barca). Tuta la famija a stasìa an sla nav, che a l'era fàita për podej esse mnà da doe person-e (òmo e fomna o pari e fieul). Quand che la nav a l'era staita pagà as costumava butè un cit botal ('me coj ëd la bira) an sël timon, për feje vëdde a tuti che 'l padron ëd la nav a l'avìa nen ëd débit. A travajavo a mné ròba dadsà e dadlà, ma ël pì dle vire a së mnavo soa mërcansìa, che a catavo për torna arvende. Le nav a l'avìo fond piat, pòch fond sota l'eva (da 60 sëntim a 1,40 meter), a-i ero larghe da 3 a 6 meter e l'erbo as podìa bassesse giù con un sistema 'd leve për passé sota ij pont. Ij bocapòrt a-i ero motobin cit e tut as cariava a man (fin-a a 200 tonelà) con d'operassion che a duravo dle smane. La Tjalk *a l'é la forma pì veja (e për vàire gent a l'é ëdcó sempe la pí bela), as fasìo Tjalk ëd bòsch già ant ël 1500. Da la fin dël 1800 ij còrp a son vnù a esse fait an assel rivetà e le nav ëd bòsch a son përdusse. Le* Zeetjalken *(le Tjalk ëd Mar) a rivavo a mërcandé fin-a a Sant-Peterburg, e vàire a calavo giù për ël Ren e ël Danube fin-a a Buda, d'àutre a rivavo fin-a al Mediteran për ij canaj fransèis. As conta che cheidun-a a sia rivà fin-a an America. L'ùltima* tjalk *a vela a l'ha travajà paréj fin-a ai prim ani '60, peuj ël mesté a l'é përdusse e al dì d'ancheuj tuti ij barcon a son a motor. Ij barcon a vela a resto mach 'me d'obergi galegiant o dle nav privà. La pì part dle veje nav an assel a travaja ancora, ma a l'han ressiaje via l'erbo e l'han convertije a motor.*
Costa a l'é l'antervista a un vej barcaireul olandèis, un ëd j'ùltim.

As peul pa s-ciapé ël fèr con le man, 'me barcaireul d'un barcon a vela, e pura na vira ant la vita a l'avìa fin-a da riveme lolì. I j'era ansima a l'Hagenaar[1]. Doi cit an fasse e mia fomna che a spitava ël tèrs, ma a l'era pa tant straca da nen podej travajé. E parèj i l'hai dit, "i podoma ancor carié lë liam a Wartena e mnelo fin-a a Hillegom". Dita e fàita, lë liam a l'é cariasse e i soma partì da Lemmer col temp bel. Peuj, pen-a dzora a Urk ël temp a l'é virasse. Im sentìa un vent fòrt ch'a rivava, a l'era na tempesta. A-i ero tanme dle coe 'd gat bele sombre ant ël ciel. I l'hai pensà che a stava për rivene cheichcòs ëd brut. Mia fomna ant la gabin-a a lo savìa 'cò chila. An sël pont a deme na man i l'avìa na masnà 'd tërdes ani.
"Bruta bes-cia la tempesta – i l'hai dit – a venta che is tenoma 'l vent antrames a noi e chiel, che dësnò i soma mal rangià". E parèj i l'hai drissà tute le vele ant sl'Hagenaar, e i soma butasse a core ansima al vent.
I soma andà motobin dë svicio, për un pòch. Ma as podìa pa tiré anans parèj. I l'hai dovù gavé via la vela 'd bompress e deje na scursa tant a la vela granda che a cola cita. E bele parèj is na filavo via 'me dij tron.
La tempesta a në stava ant sle croste. A passava ansima a l'eva tanme na brus-cia e tut l'era dròlo. I l'avìo tut bin serà e coèrtà coj pèis ëd bòsch për pa ampinisse d'eva[2], ma i podìa nen tiré anans parèj franch l'istess. I-j ero antrames a le bòe d'Enkhuizer. Col tron che an fasìa vnì ciòrgnio mi e la masnà i l'oma daje n'àutra scursa a le vele, e i soma rivà a podej viresse anvers a Amsterdam.
Mia fomna la tempesta a la s-ciairava pa. A l'avìa assé pau për pa vardé, ma a lo savìa che i-i ero nen an quàder.
E peuj le onde a l'han rivane a còl. Ël Zuiderzee[3] a l'era montà tant àut che a fasìa s-giaj e an tirava sù, peuj i sghijavo giù për l'onda fin-a a trovesse sarà antra doi onde. I l'avìo pro grama. La ròba pì bruta che i l'abia mai ës-ciairà. Mia fomna a la vorìa seurte con le masnà, un ëd tre ani e l'àutr ëd disneuv mèis, për pau ch'i andèisso a fond.
"Sta an gabin-a!" – i l'hai crijaje, ma chila a l'era terorisà e am dava nen dë ment. La masnà granda a l'era sempe ant sël pont, gropà a l'erbo, che as sagrinava për deje deuit a le vele. I l'hai scursaje fin-a che in n'avìo bele pì nen. Me i dovìa ten-ne almanch na

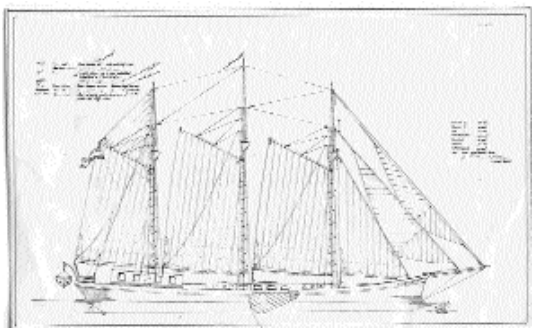

BARCAIREUJ

frisa, che dësnò la corent a l'avrìa campane ant sël baragi. E tut ël temp mia fomna a crijava përchè che i la fèissa seurte e la masnà a l'era campà dadsà e dadlà da j'onde, antramentr che as provava a deje deuit a la vela cita.
"Missignor!" — a crijava mia fomna "tra na minuta i resteroma ciapà andrinta ambelessì. A peul nen esse!"
Ël Zuiderzee a l'era na tempesta con tron e lòsna ant ël ciel. A vnisìa neuit. I-i era mes sota l'eva, i l'avìo tant ëd col mar ant sël pont. Ma mi i l'avìa sarà ij bocapòrt ëd mè Hagenaar col pann dobi.
Mi i lo savìa che a fond i sarìo pa andait. Che la fomna as na stèissa pura ant la gabin-a antrames ai piat s-ciapà. Mi i lo savìa che a fond i sarìo nen andait.
Chila a l'avìa già dait fòra ëd testa na vira, im na visava, quand che a l'era nassuje ël prim cit, ant na tempesta, a Lobith, ant sël Ren. I l'avìa da fé vnì un dotor e i son andamne col barchin dzora a la bura fin-a a Tolkamer për pijelo. Ma chiel a ca a-i era nen. A l'é tocame spitelo.
N'ora. Peuj a l'é rivà, ma dë avnì ansema a mi a l'ha pa vorsù savejne "Treuvte na fomna ch'at giuta" — a l'ha dime. Ora che i l'hai trovà na fomna ch'am giutèissa e che i son tornà a la nav mia fomna a l'era cogià për tera. La masnà a l'era mòrta.
"Ten la testa an sël còl" — i son dime. I l'hai mandà la masnà an gabin-a. Peuj i soma trovasse cogià 'd fianch. La nav a l'é drocà giù antrames a doe onde. I-i ero ant le man dël Signor. Chila a batìa an sl'uss e a crijava dë fela seurte. A la vorìa campesse ant l'eva. Coste-sì a son le vire che a pòrta dë "s-ciapè 'l fèr con le man". I l'hai mai pijame onta ëd lòn che i l'hai fait. I l'hai baraje andrinta.
La sèira tard i-i ero fòra dle giuse Oranje a Amsterdam. A l'era staita longa e dura. I l'hai deurbù la gabin-a. A-i era un gran rabel, e chila e l'era cogià për tera con le masnà. A la smijava a la mòrt mitonà. A l'ha dime "i peulo nen giutete con la ciusa, i son bele mòrta". I l'hai gropà la nav tacà a la ciusa e i son cogiame davsin a chila. Tra nojautri doi a andava torna tut bin.
Peuj i l'hai piassà la masnà al timon e con un pal i son possame nòstra nav e 80 tonelà 'd mèrda andrinta a le ciuse. Peuj i l'hai nufià café e pan pen-a fait da 'nt la gabin-a. I l'oma beivusse ël cafè e mangià ël pan, peuj chila am fa "it lavo toa roba marsa adess, përchè i son bele che darè a caté". A l'era doi mèis anans ëd soa ora!
I son corù da mè avsin, che a stasìa ant soa Tjalk[4] e chiel a l'é fasse vnì ël feu ant ël cul për trové un dotor. E torna a l'é pa stajne gnun che a l'avnisèissa. A lo savìo che la nav antrega a spussava 'd mèrda, che a l'avrìo dovù travajé con un lum a euli e che a l'era nen un bel pòst andoa andé.
"Che bastard" — i l'hai dije. Mi i dovìa sté con mia fomna ma mè avsin a l'é torna andà via për trové na fomna ch'an giutèissa. Sòn a l'era torna tanme n'ann e mes anans, quandi che a l'era naje l'ultima masnà. Antlora i l'avìo mangià patate, e chila a l'era cogiasse an sla paja, con le patate e
sensa dotor. Mi i-j era lavame le man e l'avìa arseivù mia fija. La cita a l'era staita tacà a mia fomna col cordon che a-j gropava ansema. Peuj a l'era rivaje na fomna, a l'avìa tajà ël cordon e finì ël travaj.
Lòn a l'era stait l'àutra vira, e adess i-i ero torna pero, a spité ch'an giutèisso tanme che un a speta la maréa. Peuj mè avsin a l'é tornà con na fomna. E chila a l'ha arseivu-

e peuj le onde a l'han rivane
a còl. Ël Zuiderzee
a l'era montà tant àut
che a fasìa s-giaj

me doi gemej, tùit e doi bej fòrt. Fieul e Fija. Quand che a son rivà la tempesta a vnisìa ancó giù tanme Nòsgnor an lo mandava. Mia fomna a l'ha dime d'andé anans e mné la mèrda. Che almanch i podoma lavesse tùit e esse përfumà 'd bon n'àutra vira.
La vita a l'era dura, an sl'Hagenaar, ma i l'avìo na bon-a vita. Adess i son vej e i

l'hai pì nen da manca d'esse dur. Adess s'i s-ciàiro ëd sagrin am ciapa ël magon.
Mè nòno as ciamava Krijn[5], e a l'era dur 'me 'n ciò. A cariava pere an Belgi. A-i era vàire eva an soa nav ëd bòsch e nòno Krijn a l'avìa sempe da pompela via.
Mè pari a l'ha mostrame 'me fé passé soa nav sota al pont ëd Wagen, për torné andré i l'oma dovù pijesse 10 tonelá d'eva për passé sota al pont[6]. Tuta pompà andrinta a man. Peuj i l'oma dovù pompessla torna fòra. Davsin aj travaj dël gas a-i era na catasta 'd bionch an sël fond dël canal. Se it podie passeje dzora it j'eri bon fin-a a passé dzora al tubo dël gas. Sò Hagenaar a l'era stait costruì a pòsta për travajé a Den Haag[7]. Mè pari a l'é vnù vej ampressa, ma a l'era orgolios d'avej mnà la pera për tiré sù ël Palass ëd la Pas a Den Haag.
Mia vita a l'é staita tempesta, tron e lòsna për tut ël temp. I son andà daspërtut con mè Hagenaar e i son nà dzora a la nav ëd mè pari, antrames a na tempesta, l'11 ëd Fërvé dël 1889. Mè pari a l'era dzora al baragi dël Zierikzeese ant la "Tera dël Mar" (ël Zeeland). Soa Tjalk ëd bòsch a l'era veujda e bin ancorà con doe àncore quand che la tempesta a l'é rivà. Passaje doe ore la nav a l'é andassne via daspërchila e l'ha batù contra al

i l'hai piassà la masnà al timon e con un pal i son possame nòstra nav e 80 tonelà 'd mèrda

baragi. J'ass ëd cola nav a-i ero da 8 sëntim, e pura a son s-ciapasse contra a cola pera. An cola tempesta-lì i son nassuje mi.
Nò, ël temp brut e mi as peul nen disse che a l'abio mai presentane. Na vira mè pari a l'avìa sò clìpper[8] davsin a mè Hagenaar a Antwerp e tuti e doi i savìo che a l'era dré a rivé na tempesta. I l'hai dije "A më smon-o 25 guilder an sël pat se i men-o mia caria 'd gran a Tilburg an tre di. Mi im në vado franch l'istess".
E parèj i son andamne con la maréa e a-i era pa 'd vent. A l'era tut tròp ciuto e 'l ciel a l'era nèir. Për cas i l'hai s-ciairà na barca da tir d'un che i conossìa. I l'hai ciamaje ëd tirene a la sosta ant ël port d'Hansweerp. A l'ha dime che

prima ròba a l'avìa da ciapé un gròss barcon inglèis e tirelo fin-a a Antwerp. E peuj a sarìa tornà a pijeme.
"Vat-lo a pijé ant la giaca" — i l'hai pensà, chiel-lì an lassava nijé për ciapesse sò sòld da un tripon ëd n'inglèis.
Col ch'am giutava an sël pont a l'ha dime "ël vent an riva d'an facia". Darmagi che la maréa a në mnava anans. I l'hai dije dë tiré andrinta ël pal ch'a sporsìa la vela gròssa a la drita. Peuj i l'hai gropala motobin strèita. Tut sùbit ël vent a l'ha tacà a subié tra le liasse dl'erbo[9]. I l'hai gavà via la vela 'd bompress pì ampressa che i l'hai podù. E peuj tra vent e marèa i l'oma tacà a fé vela për Hansweert tanme dij grancio[10].
E peuj a l'é dorbusse l'infern. I j'era pì nen bon a ten-e la nav. I soma andaje a còl a la bòa che a marcava 'l canal an fasend un ciadel dla forca.
A la fin dij fin i soma rivà. J'àutri barcaireuj a l'han dime che a l'avìo mandà le masnà su për le liasse dle vele a vardé come che is la fasìo. Quand che i passavo tra n'onda e l'àutra a në s-ciairavo pa. E adess i l'hai finì. I vado pì nen a vela tra le tempeste. Mè vej Hagenaar a l'é ancó ant sl'eva, ma a lo dòvro 'me ca, dzora a-i ëstan djë student. I l'hai fame sinch ore 'd bici për andé a campeje n'ocià. A l'era nen 'me ch'im lo visava mi. It conossìe pa pì 'l fiamengh Hagenaar che a l'era na vira. I-i era a tòch quand che i son rivà a ca, e nen për la bici.

Bram Krijn van Oost
(1889 - 19??)
Tradussion: Berto 'd Sera

Nòte:
[1] Na sòrt ëd barcon olandèis col còrp n'assel rivetà, che a andasìa për mar e canaj.
[2] Ij bocapòrt as saravo col pann, e dzora a-j anciovavo dle cornis ëd bòsch pesant che a lo lassèissa pa bogé.
[3] Antlora a-i ero ancora nen ij sistema ëd baragi che a l'han creà l'Ijsselmeer, e i doi gran lach dël dì d'ancheuj a restavo un tòch dël Mar dël Nòrd, che j'olandèis a disìo Zuiderzee, "Mar dël Mesdì".
[4] N'àutra sòrt ëd barcon, cole pì veje a l'avìo cò 'l còrp an bòsch.
[5] As les "Crajn".
[6] Na nav carià a resta pì bassa.
[7] Jj barcon olandèis as costruìo a comission, conforma aj canaj, mar e fium che a dovìo passé.
[8] Na nav pì gròssa, fin-a a quaranta meter e con doi o tre erbo, për sòlit col còrp an assel.
[9] A son cole che a ten-o l'erbo drit.
[10] Contravent a vela as peul mach fé parèj, as va a 45 gré a drita, peuj a 45 gré la snistra, la stra a së slonga fin-a a na vira e mesa, ma d'àutre manere a-i na j'é nen.

ART SÈLTICA, NA TRADISSION CH'A S'ARNEUVA

A Sampeyre, an val Varàita, a-i é na botega che a-i dà lustr al Piemont, an fasend da liura tra passà lontan e avnì. *Ciadeuvra*, cost ël nòm ëd la botega, a nass ant l'istà dël 1998 da l'ancontr d'Alicia Sagredo del Río, n'asturian-a laureà an bele art (ma parleje an piemontèis, e i l'avreve ëd rimand un piemontèis sclint e pur) e Daniel dij Ross, laureà a l'Academia Albertina ëd bele art ëd Turin. E già da sì as capiss che a coste përson-e a-i piaso le ròbe bele.

Costi doi giovo, pijà da la passion për l'art e da l'amor për ël Piemont, a l'han dàit vita a na serie ëd reinterpretassion dl'art sèltica, dont a son dij ver espert. A riconstruisso dj'oget e dij decòr tradissionaj piemontèis. Ambelessì a-i é na sernia dij pì significativ.

Ciadeuvra

Alicia Sagredo del Río
e Daniel dij Ross
Via Roma, 60
12020 Sampeyre CN
Tel./fax 0175 977.940

La *pintadera*, un silinder an tèracheuita con un përtus longitudinal dovrà tan-me marca për stampé an sla tèila. L'original a l'é stàit trovà dël 1959 ant ël parch dla Bruscin-a, davsin a Biela.
La *copa da bira*, dëscurbìa a Pòmbia (an provinsa ëd Noara). A l'é la pì veja testimoniansa material europenga dla bira, e a në fà capì che an Piemont già dël 550 prima ëd Crist le popolassion protosèltiche a consumavo un bèive agreàbil che a-j ësmijava a cole bire fòrte dël di d'ancheuj.
Ël *cuciar da mariagi*, na tradission che a-i é mach pì an Piemont, an Bretagna, an Galles, e an Ëscòssia. Scond la tradission l'òm a dovìa scolpì come ampromëttiura për la sposa un cuciar, che peui a vnisìa pendù come pòrta-fortun-a. E ël bel a l'é che costa tradission a l'é viva bele ancheuj, për esempi ant l'alessandrin e ant ël canavèis, an manera andipendenta da costi giovo, che però ciairamènt a fan sò part për fela vive.

E a l'han talment tant a cheur sò travaj da vesse dventà ij fornitor ufissiaj ëd diversi musé

Na copa da bira

dël Piemont e dla Suissa (Ginevra e Berna): con sò *merchandising* museal – an essend j'ùnich ant l'Italia dël Nòrd – a pronto e a rifornisso jë *show room* dij musé.

An costa manera a l'han cò fàit vintré la lenga piemontèisa ant ij musé, përchè sò catalogh a l'é tut bilengh. Cò le descrission dij tòch ant ij musé a son n'italian e an piemontèis, mentre che an Suissa a son an fransèis e piemontèis. Donca chi ch'a cata a l'é "obligà" a soporté cò ël piemontèis.

Gianni Davico

ERMA
MACELLERIA PIEMONTESE
VIA PRINCIPE AMEDEO 21, CHIERI TEL. 011 9472338

LA MANTA

Le cort ëd Salussi, ëd Chambery e 'd Thonon a j'ero d'important sènter andoa ël gòtich internassional a l'era stàit coltivà e svilupà pì a longh – fin-a a la fin dël '400 - che an àutre part dël Piemont grassie a la përsistensa dë struture fëodaj. Se as veul rivive l'atmosfera rafinà ëd le cort del '400 con sò trobador a venta andè a La Manta, davzin a Salussi. Ambelessì (1435/1440) a son stàit piturà j'afresch d'argoment secolar ch'a soagno la sala baronal dël Castel, ch'a l'era na fortëssa antica e potenta. A smija sicur che ël vajant pitor Jaquerio a l'abia partecipà a costi afresch, dòp d'avèj finì la decorassion dël Castel ëd Fenis. Për mes dël simbolism anciarmant as serca d'amalgamé le diverse religion, e an particolar a fonde an tra ëd lor le religion dij judé, dij pagan e dij cristian. As conta la stòria ëd neuv òm valoros e ëd neuv eroin-e, ëd favolose figure dl'antichità, amis ëd savant e ëd filòsof dël passà, ch'a son vestì tutun sconda la mòda dl'epoca, e ch'a spasëggio dzora un mòrbid tapis d'erbe e ëd fior. Le sagome pien ëd curve e bin delineà, ij color viv, le pieghe dij vestì, ij reu a forma dë stèila a testimonio l'influensa fòrta dlë stil fransèis. An efet, fin dal '300 ij Marchèis ëd Salussi, ch'a vorìo contrasté ij Savòja, a j'ero avzinasse ai rè fransèis. Tomas III a l'avìa scrivù 'l poema "Le Chevalier errant" e l'avìa portà da la Fransa 'l "Roman de Fauvel", andoa as parlava dla "Fontan-a dla giovnëssa". Ël fieul ëd Tomas III, Valerano, ch'a l'era rafinà e apassionà d'art, për arcordé sò pare a l'avìa ordinà la decorassion dël Castel, ch'a l'era dventà un sènter cultural. L'argoment ëd la Fontan-a dla giovnëssa a l'era stàit particolarment coltivà ant la region dla Fransa provensal, e peui da lì a l'era spatarasse ant tuta la region alman-a e fiamenga. L'eva a arsan-a le maladìe, come Ovidio a canta, e a vincc la veciaja e la brutëssa, conforma la fàula dl'Età ëd mes, che l'eva a l'é 'l prinsipi dl'univers. Ël teror che la mòrt a fasìa ant tuta la società 'd col temp a l'era scongiurà da l'eva miracolosa, ch'a dasìa la giovnëssa sensa fin ëdcò ai vej malavi. La pitura gòtica dla sala baronal a arciama ël Paradis terestr, con sò quatr fium, e la cristian-a sorgiss dla vita a s'arconòss pròpi con l'eterna giovnëssa dij pagan. L'eva a l'é për tuti j'òm ëd tute le rasse e condission sossial e a arsan-a ëdcò l'ànima. An efet a son rafigurà 'd rè d'Euròpa e 'd prinsi d'Orient, ëd prèive e 'd paisan, ëd rich e 'd pòver, ëd madame e 'd tòte angiojelà. Ëdcò le bestie a peulo gòde 'd soe virtù, coma për esempi a dimostra un fasan ch'a scapa e un can ch'a veul pijelo. Però, i dovoma nen dësmentiè che l'eterna giovnessa as peul oten-e mach con ël sacrifissi 'd Crist, che con sò sangh a vincc la mòrt e 'l pecà, e a anmortala tuti j'òm. Motobèn interessant a l'é armarché che ant j'afresch a-i é d'iscrission an piemontèis dl'epoca e pa an italian, che antlora as parlava nen a Salussi.

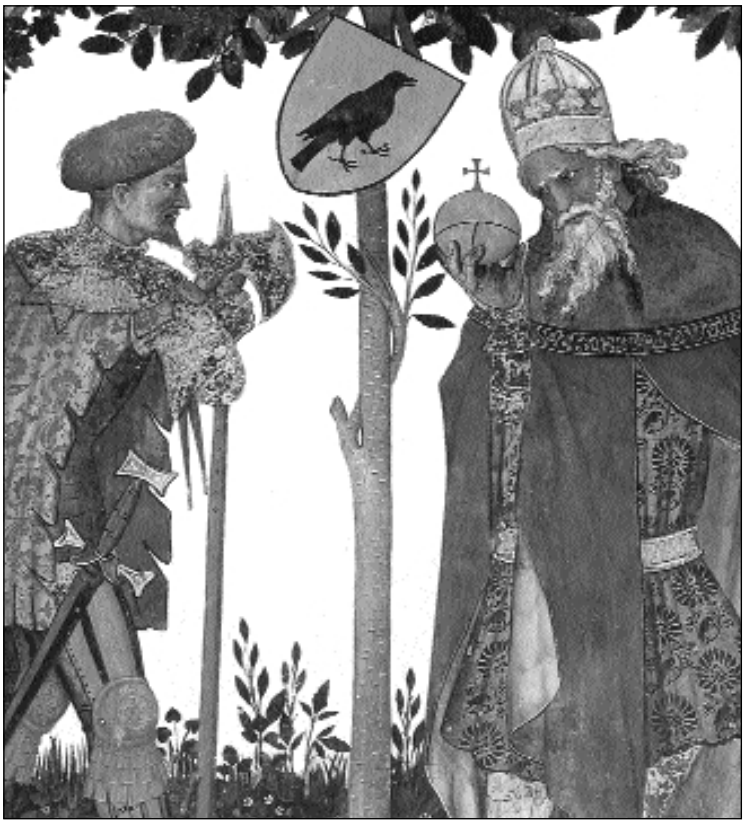

Doi eròe

Genio Gabanin

IJ LÌBER PËR IJ CIT D'ANCHEUJ

A l'é un bel moment për vesse un cit piemontèis, cost-sì, con tuti ij lìber pen-a seurtì o ch'a stan për seurte concepì pròpi për nòste masnà. A la fin a smija che cò l'editorìa an piemontèis për ij cit a ancamin-a a bogié – cò chila pian, ma a bogia.

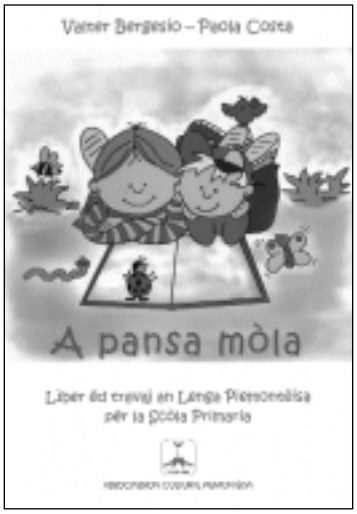

Fin-a a motobin pòchi agn andaré, chi che a l'avèissa vorsù lese a soe masnà an piemontèis, fòra dal fàit ëd fé la tradussion simultanea d'euvre scrite an àutre lenghe, a l'avìa pòche possibilità, përchè la squasi totalità dij lìber a savìo purtròp ëd vej, na ròba con la pover ansima. Ma le còse, ancheuj, a son cambià: a parte da col lìber magnifich dël professor Clivio, *Trenin, dësmore e buate* (Ca dë Studi Piemontèis, 97 pp., 2001, 9 euro) un lìber ëd poesiòte (*poesiòte*, a dis chiel: ma che poesiòte) che a sfigureria nen bele an italian o an autre lenghe dominante, e che anvece i soma content ëd podèj avèj tut e mach për noi.

Vnisend pì davzin a noi, a-i son doi lìber surtì da pòch, pì na colana che a part dal 2004 për seguité fin-a a l'ann ch'a-i ven. Ij doi lìber a son *A pansa mòla*, ëd Valter Bergesio e Paola Costa, e *Fàule për le scòle*, edission soagnà da Fransesch Rubat Borel.

Ël prim (Associassion Nòste Rèis, otober 2004, 78 pp., sensa pressi) a l'é un lìber ëd travaj për la scòla primaria, con tanti esercissi për ij pì gnèro. Bin fàit, anteligent, sempi e con dle bele anlustrassion. Lë scond (midem editor, gené 2005, 159 pp., cò cost sensa pressi bele se as capiss nen përchè. Nòta për tuti j'editor: butelo ël pressi a vòsti lìber, për piasì: là fòra a-i é tanta gent che a vorrìa lese an piemontèis e a sa nen coma fé) a l'ha pì l'aria d'un vajant esercissi inteletual, bele se da na mira pratica ij cit a peulo un pòch stofiesse da costa letura.

Anfin, a-i é la colan-a "Il mondo incantato" dl'editor Lazzaretti, fàita da 15 titoj. Le stòrie a son derivà da 5 cassiëtte VHS (minca un-a con 3 stòrie), dont tre già surtìe, un-a ch'a seurt adess e l'ùltima programà për ël 2006. Dij 15 lìber (ij titoj a son ij midem), 9 a son seurtì antra ël 2004 e st'ann, j'àutri a seurtràn dël 2006. Minca titol a costa 13,50 euro, e a conten cò un CD con la storia lesua da Mario Brusa. Quàich titol: *Ij faunèt e 'l ciavatin*, *Gioanin e 'l faseul anmascà*, *Ël brut aniòt*, *La supa 'd pere*.
Un ëd coj titoj (*Ij musicant ëd Moncalé*) as peul vëddse e dëscariesse a gratis dal sit dl'editor (www.lazzarettieditore.it/film.html), lòn ch'a l'è un bel esempi ëd

mariagi tra la tecnologia e la tradission.
L'*editor* dla colan-a a l'é Laura Balocco, che a l'ha antraprendù costa euvra coma na sòrta ëd compensassion për nen avèj-je mostrà ël piemontèis a soe masnà. E antlora, naturalment, la speransa a l'é che coj che tra ij nòsti letor a l'han la ventura ëd buté al mond dij cit a speto nen che coj cit midem a dvento grand për rendse cont che magara, se quand a j'ero masnà a l'avèisso pensaje, adess a l'avrìo na lenga e na coltura ëd pì e tante flecce an pì a sò arc. Përchè amprende ël piemontèis da cit a l'é facil, divertent e anrichent.

Gianni Davico

UN TROVADOR E NA MADÒNA DËL SÉCOL XIII

N'oget motobin bel che a serv a gnente. Parej (ma un pòch da gramèt) as podrìa etichëtté l'ùltim lìber ëd Ricard-René Grazzi, *Nicolet ëd Turin e Alasia 'd Viadan-a. Un trovador e na madòna dël sécol XIII* (Gioventura Piemontèisa, Turin 2005, 9,80 €).

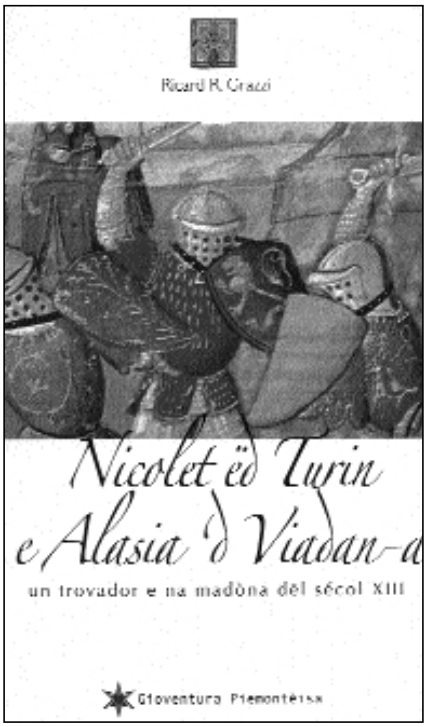

Cheur dël lìber a l'é na tenson poética tra Ugh ëd San Sirch, giuglar-trovador, e Nicolet ëd Turin, un poeta dël sécol XIII dont a resto mach tre scrit. Dòna Alasia 'd Mangona a l'era stàita maltratà – an poesìa, as capiss – da Ugh; Nicolet, sivalié giblin pitòst maloros an guèra e an politica, a pija soa difèisa moral. Da sì a-i part na bela stòria 'd cortesìe e scortesìe, scond la mentalità ëd col'época là.

Ël lìber a në s-ciairiss tut, e a lo fa con bondansa ëd particolar e con tuta la documentassion e j'aparà possibij. A l'è n'euvra rigorosa e documentà: donca tant ëd capel, për ël fàit che cò nòsta lenga a peula dispon-e d'euvre tant anteressante e dote. Tant ëd capel, përchè i l'oma nen mach damanca dël pan, ma cò dël companatich – e dël géner pì rafinà possibil.

Però... però ël problema a resta, përchè dle vire a në resta la sensassion che an manca pròpi ël pan, visadì l'ABC dla lenga. Nòst direto a l'ha scrivù a luj dzora ël grup ëd dëscussion an internet *piemontviv*: "Se na lenga a deuv esse parlà - përchè pare e mare a la mostro ai cit e ij cit a l'amprendo e a continuo a dovrela - a deuv serve a quaicòs. Se dësnò a fan bin a nen dovrela e nen mostrela e ij cit a nen amprendla". E antlora cost lìber a l'é un bel – motobin bel, an vrità – esercissi inteletual, ma a gionta quaicòs a nòsta causa perdùa?

E peui: col ch'a l'é ël marcà ëd n'euvra parèj? Purtròp la rëspòsta a l'é fin-a tròp fàcila: a esist nen. Con tut sòn, un mérit dël lìber a l'é ant ël pressi, che a l'é indicà: tròpe vire ij lìber an piemontèis a marco nen ël pressi, lòn ch'a veul dì che is arendoma prima ancora d'avèj combatù, visadì che i soma già che gnun a sarà anteressà al lìber midem.

An tute le manere, im ripeto, coma *divertissement* a l'é përfet, e an cost sens sì a l'è binvnù ant la giojera.

Gianni Davico

Ricard-René Grazzi,
Nicolet ëd Turin e Alasia 'd Viadan-a.
Un trovador e na madòna dël sécol XIII,
Gioventura Piemontèisa,
Turin 2005, 87 pp., 9,80 €.

GRIVA

Produzione tendaggi per arredamento

Griva Spa
Strada Chieri 91, 10020 Andezeno (To)
tel. +39.011.9439411
fax +39.011.9434420
www.grivaonline.com
info@grivaonline.com

ARBEBO: RÈIS SENSA POLEMICHE

"*La mia tèra l'é coma na mare/ la mia tèra l'é doa veuj sté/ la mia tèra l'é si che më speta/ se mi von via e veuj ritorné*". Parej a ancamin-a 'l neuv cd dj'Arbebo, grup ch'a ven da le valade dla Provinsa Granda pì profonda. Se l'ùltima vira as parlava 'd confin an presentand la Veja Masca, as peul fesse 'n discors similar 'dcò për j'Arbebo. Nen che Coni e provinsa a peulo esse, gnanca lontanament, imaginà fòra dal Piemont coma tanti a vëddo Noara, naturalment. Contut ëdcò lì as treuvo 'd profum, d'atmosfere, 'd nuanse bin diferente antra 'd lor. Ël but ëd Piergiorgio Graglia (vos e froja), Domenico Cera (strument a fià) e Danilo Marro (organèt diatònich e fisa), con la colaborassion ëd Chiara Basonetto për ël cant an ossitan e Michele Cera për le përcussion, a l'é bin col-lì. Confin coma tèra da andoa parte antlora. Ma an tenend bin present le rèis. Al contrari d'àutri grup, bele pì famos (ij Lou Dalfin për tuti), ch'a considero la mùsica coma moyen për arvangé le distanse da j'àutri, j'Arbebo a la deuvro coma trait d'union. A dimostrassion ëd sòn, quatr ëd le sinch canson cantà dël cd (ch'a conten 14 tòch) a ven-o eseguìe sia an piemontèis sia an ossitan, squasi coma a dì che ij quat element naturaj (*tèra, feu, eva, vent*) ch'a fan da tema condutor dël cd a son istess për tuti eche donca le lenghe a servo mach për parlé dl'istess sentiment d'atacament a le rèis. E a l'é miraco për lòn che j'esibission ëd cost grup a peulo nen esse definì consert an sens ëstrèit. An efèt andé a scotè j'Arbebo a l'é coma anviaresse vers na piassa o na cort ëd na cassin-a andoa la gent as trovava për balé, për dësmentié ij sagrin e le fatiche 'd na giornà 'd travaj. Cost but a l'é bin evident tant an cost ùltim "*Tèra/Ma bela tera*" che ant ël precedent "*Levo la chambo*" dël 2001. E a l'é 'dcò esponù an manera ciaira an sël bel sit internet (www.arbebo.it, as peulo 'dcò trové le dàite dle vijà) andoa a ven sotlignà l'importansa dël bal ant la vita quotidian-a. Bal, rèis, tradission donca. Ma nen con nostalgia. Tut àutr. E bele la conclusion ëd cost travaj a l'é emblematich da la mira dl'atacament a la tèra. A l'é l'ùnich tòch a esse cantà mach an ossitan. Ma "*Se canto*" a l'ha nen da manca 'd gnun-e tradussion. Lì la grinor vers la tradission pì profonda a dventa universal. Sensa avèj dabzògn ëd gnun proclama. Sensa polemica. Ma se "*viva Ousitanio libro*" a l'é 'l crij ëd bataja 'd Sergio Berardo e tuti a-j bato le man, còs a-i capiterìa se Roberto Balocco o Gipo Farassino a montèisso an sël palch e a crijeisso "*viva Piemont lìber*"? Autr che batiman… coma minim as duverterìo le pòrte dël croton!

Paolin Siròt

Dilbert - ëd Scott Adams

DA LA POLAJA A L'ÒM

Ël privo ëd l'influensa

Lë tsunami dë dzèmber 2004 a l'ha fait lassé da banda la neuva ëd doi mòrt an coj di là an Vietnam, causà da na version specialment grama ëd l'influensa dla polaja, ruvà parèj a ampichesse da le bestie a j'òm. S'a doveissa ancaminé a ampichesse ëdcò antre òm, sa sort d'influensa sì, ciamà H5N1 dapress la strutura ëd sò patrimòni genétich, a farija ancor pì ëd ravage che la pandemìa d'ëspagneula dël 1918. Antlora, a l'era staje pì che sent milion ëd mòrt a travers ël mond.

L'influensa a l'é portà da j'osej d'eva migrator, che normalment a l'han ël virus sensa esse malavi. An Cin-a, për che ëd l'auta densità ëd la populassion, si osej a intro an contat con la polaja, che a viv ëd soens mës-cià a j'autre bestie domesticà (an particular ij crin) e a la populassion uman-a, an transmetand parèj ël virus ëd l'influensa fin-a l'òm. D'an Asia, l'influensa a së spantia apress antre la populassion uman-a dël rest dël mond. Ël patrimòni genétich dël virus, d'andova a dëpendo le diferente sòrt d'influensa, a l'é assé instàbil, ant ël sens che soa strutura a peul degradesse e cambié ant la transission da na specie a n'autra. Sòn a veul dì che n'influensa a peul ancaminé ëd na sòrt, e vnì ëd n'autra sòrt durant sò spantiament. A l'é për sossì che vira ann a peul essje n'influensa diferenta, e donch ëdcò un vacin diferent, produvù an cultivandlo andrinta d'euv ëd polaja. A l'é un process longh e dlicà, ch'a l'é car e ch'a përmet ëd fabriché mach ëd quantità limità. A basta un cit problem, e la produssion a basta gnanca pì a coaté ij pais dësanvlopà ant n'ann nen crìtich.

ancheuj l'influensa spagneula a causerìa tërsent milion ëd mòrt

Ancheuj, l'influensa spagneula a causerìa tërsent milion ëd mòrt. Ël pànich ch'a causerìa a mnerìa a limité la circulassion ëd përson-e e mërcandise antre j'ëstat e le sità, an causand povertà e famin-e. La produssion, ij servisse e fin-a la sicurëssa a pianterìo lì, për che chi a deuv fornije a drocherìa malavi. E pura ël monda l'é franch nen pront a avèj a fé con na pandemìa ëd se proporsion: un vacin a ruverìa mach quand che ël virus a l'é assé spantià, e an quantità nen sufisante. Për chi a l'é drocà malavi, a-i é mach un prodòt retroviral ant ël mond an mësura ëd combate an quaich manera l'influensa H5N1 che, nopà dël vacin, a cambia nen da n'ann a l'autr e a peul esse catà e anmugià anans lë s-ciòp ëd na pandemìa.

Parèj dël tsunami, j'atach terorist ëd luj a Londra a l'han sterma n'autra neuva gropà a l'influensa, un-a bon-a. La sossietà *Acambis plc*, a l'ha anonsià ch'a dësanvlòpa un vacin genérich contra tute sòrt d'influensa, ch'a podrìa donch esse anmugià. Belavans, ës vacin sì a sarà nen disponìbil anans des agn. Antratemp a venta speré, tan-me fortì da ëd savant ansima *Nature*, sèmper an luj, che ël virus a sia talment marì che ij malavi a meuiro pì an pressa che soa velossità dë spantiament, antrapand parèj la nàssita ëd na pandemìa. O pura che l'influensa H5N1 a staga cheta ancor un moment. An efet, se le consequense ëd na pandemìa a son ciaire, gnun a l'é bon a di la probabilità ch'a-i na sia un-a ant ij des agn ch'a-i ven. Për chi a së contenta, speré a l'é pro.

Silvio Sandrone

IT SES MIA INSPIRASSION

Com a son nà vaire personage avosà

Sa session d'"é!„ a content ëd fait e d'informassion vèj e interessant, ma nen indispensabij për la vita ëd tuti ij di. Giusta lòn ch'a-i va da lese quand che i seve setà ant ël bagn.

Don Corleone, ël resior mafios ant ël lìber ëd Mario Puzo, *Ël Parin*, e ant ël film ëd l'istess nòm.
Inspirà da: la mare ëd Puzo. "Tan-me ël *don*", a dëspiega l'autor, "chila a podìa esse dossa o terìbila... [Për esempe] mé pare a l'é stait mandà an manicòmi për un pòch. Quand ch'a l'avrìa podù torné a ca, mia mare a l'ha decidù ëd nen felo seurte dal manicòmi – a sarìa stait un pèis për la famija. Franch na decision ant lë stil mafios".

Moby Dick, la gròssa balen-a bianca, ant ël romans d'Herman Melville, un clàssich ëd la literatura për ij giovo.
Inspirà da: Mocha Dick, na balen-a bianca genita ch'a l'era ël teror dij mar ant la prima metà dël sécol disneuv, ciamà tan-me l'isola ëd Mocha, an Chile. As disìa che Mocha Dick a l'aveissa dëstrovù squasi tranta batej balenié e massà tranta òm an vaire agn, ancaminand an 1819. J'ëstòrich a fortisso che Melville a l'avrìa sentune parlé la prima vira ant n'artìcol ansima l'arvista *Knickerbocker* an 1839.

Winnie the Pooh, l'orsòt dij dissegn animà e dij lìber për masnà creà da Christopher Robin.
Inspirà da: N'ors nèir canadèis. An 1914 Harry Colebourne, un soldà canadèis, a l'era an camin ch'a viagiava vers l'est për ambarchesse për andé combate la Prima Guera Mondial an Europa. Quand che ël tren a l'é fermasse a White River, Ontario, Harry a l'ha catà un cit d'ors nèir da un cassador. A l'ha ciamalo Winnie, tan-me soa sità, Winnipeg, e a l'ha mnalo con chiel an Gran Brëtagna. Colebourne a l'é stait apress mandà an Fransa a combate, e a l'ha amprestà sò orsòt al zoo ëd Londra. Tornà ch'a l'é andaré, a l'ha trovà che l'ors a l'era vnù assé popular, parèj a l'ha decidù ëd lasselo an bele là. Quaich agn pì tard Christopher Milne, un fiolin ëd quatr agn, a l'ha mnà sò orsòt buracio, ciamà Edward, al zoo. A l'é stait talment anciarmà da Winnie, ch'a l'ha decidù ëd deje l'istess nòm a sò orsòt buracio. Pooh a l'era ël nòm ëd n'ania cigna ch'a-j piasìa tant, e Christopher a l'ha giontalo a Winnie, an creand Winnie the Pooh.

Oliver Barrett IV, l'eròe romàntich dël film ëd j'agn stanta *Love Story*, basà an sël lìber d'Erich Segal.
Inspirà da: Doi student che Segal a l'avìa conossù a Harvard ant j'agn sessanta. Che Barrett a fussa "un dur, un *macho*, ma con ël cheur carià ëd poesìa" a l'ha pijalo da Tommy Lee Jones (ancheuj n'ator). Che "a l'aveissa un pare autoritari ch'a l'avìa obligalo a pijé soa istessa stra" a l'ha pijalo da lë student ch'a vivìa con Jones – Al Gore.

Mickey Mouse, ël personage pì avosà dij dissegn animà.
Inspirà da: un ver giari... e miraco da l'ator Mickey Rooney. Ël giari, che Disney a ciamava Mortimer, a l'era soa bestia ëd companìa, ch'a l'avìa sarà ant un pòrtamnis ant sò prim ëstudi ëd produssion a Kansas City. Rooney, na stèila dël cine masnà, a fortiss an soa autobiografìa d'avèj inspirà chiel ël neuv nòm dël giari ant ij prim agn vint:
Un di i passava dëdnans la pòrta d'un vej studi ëd produssion, e i l'hai campà n'euj an drin. N'òm maire con ij barbisin fin a l'ha vogume e a l'ha fame un soris. "Com të s-ciam-tu, masnà?"
"Mickey... còs i dissegne?"
"I son an camin ch'i dissegn un giari". Peui a l'ha piantà lì d'amblé ëd dissegné, a l'ha pijame për le spale e an vardandme ant j'euj a l'ha ciamame: "L'has-tu dit ch'it të s-ciame Mickey?"
"É, monsù"
"Sas-tu lòn ch'i të dis? I l'hai decidù ëd ciamé ës giari sì Mickey, parèj ëd ti".

Gavà da *Uncle John's Biggest Ever Bathroom Reader* dël *Bathroom Readers Institute*. © 2002 ëd *Bathroom Readers' Press*. www.bathroomreader.com. Reproduvù con soa permission. I peule trové tuti ij lìber ëd *Barba John* an anglèis sota www.internetbookshop.it/

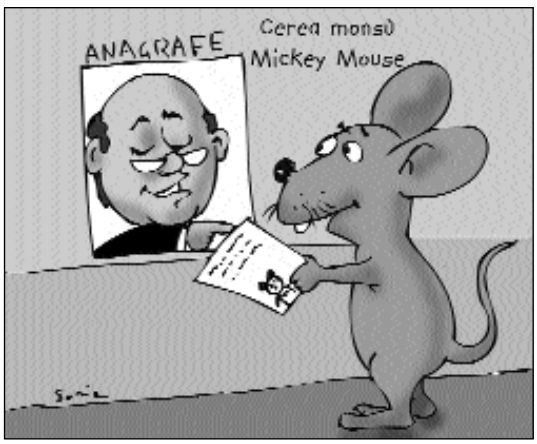

I premëtto ch'i më scuso se i scrivo an italian: i parlo piemontèis da sempe, ma scrive a l'é n'àutra facenda.
E i vorrìa dije che i l'hai avù soens cò mi la sensassion che tut lòn che a rapresenta la part pì përfonda ëd mi midem a stèja finend: i parlerai pì nen mè dialèt adorà (se i më sbalio nen, lenga për la UE ma nen për lë stat italian...), talment imedìa ant l'esprime lòn che i sento; i sentiràì mai pì le canson che a l'han compagnà mè temp masnà e i artroveràì pì nen le tradission che a l'han coinvòlt la prima part ëd mia esistensa, nì cole ëd la mè gent che a son svanìe come seugn scoà via dal progress.
Mè frel e mia sorela a l'han sempe dovrà ël dialèt con mi, ma adess che as avzin-o ai 80 am parlo an italian.
Le canson che i scotava da mè mare a son svanìe con chila a l'é tant temp, e le fàule che am contava i j'arcòrdo pì nen: ij mè novod a l'han mai sentìe. Gnun a m'anvita pì ant la stala për spané ëd melia o për fé cheuse le castagne.
Epura... pròpi quand ch'i j'era giumai rassegnà a la vita moderna a l'é capitaje che n'imprevist a l'ha anganciame torna a mè mond: na sconossùa al supermercà che am parla an dialèt, la farmacista che imprevedibilment a rëspond an piemontèis a un client ansian (e che peui, incredibilment, i dërscheurbo esse ëd mè pais), vòsta arvista che am riva la prima vira sensa che mi na sapia gnente...
I gionto nen d'àutr, ch'a tira chiel le conclusion che a chërd, ma se é! per noi a l'é n'afermassion për la lenga italian-a a veul dì: a esist.
Cordialment,

Giovanni Vallero

Car monsù Vallero,
soa litra (che i l'oma përmëttuse ëd viré an piemontèis – ma a l'é stàit fàcil: an fasendlo a l'é stàit motobin ciàir che a j'era pensà an nòsta lenga, bele se scrita an italian) a l'é bela. Motobin bela. A son litre come la soa che am fan pensé che i dovoma nen chité – bele se tante vire lòn che i foma a l'é nen pròpi lòn che i vorrìo fé –, che i dovoma seguité bele antra mes a mila dificoltà e sensa tante speranse për l'avnì. I dovoma seguité, përchè "là fòra" a-i é quaidun che a në scota.
Lòn che Quasimodo a disìa a sò mama nojautri i podrìo dilo dël Piemont:
"I sai che i të sta nen bin, che it vive / come tute le mame dij poeta, pòvra / e giusta ant la mzura dl'amor / për ij fieuj lontan. […] / Ma adess it ringrassio, / son i veuj dite, dl'ironìa che it l'has butà / an sij me làver, pasia come la toa. / Col soris a l'ha salvame da 'd pior e da 'd dolor. / E a-i na fà nen se adess i l'hai quàich larma për ti, / për tuti còi che come ti a speto, / e a san nen còs. Ah, mòrt gentila, / toca nen la mostra an cusin-a che a bat an sla muraja: / tut ël me temp masnà a l'é passà an slë smalt / dël sò quadrant, ansima a cole fior piturà; / toca nen le man e 'l cheur dij vej".
I giontràì na ròba: ch'a chita mai ëd parlé piemontèis, për piasì, përché nòst Piemont a l'é pien ëd farmaciste e comësse che a parlerìo piemontèis, ma as n'ancalo nen, a vorrìo ma a san nen bin coma fé. O, dita diversament: i peuss mach serché ëd fé imaginé ël piasì che i l'hai pruvà quand dij mè cusin, con ij quai i l'hai sempe parlà piemontèis ma che a l'han nen la costuma dë scrivlo, a l'han ancaminà, scrivendme e con tuti ij boro dël cas (ma a-i na fà nen, a son binvnù), a rëspondme an piemontèis.
Nojautri piemontèis i voloma mai esse al sènter dl'atension, mai esse ij prim. Ma se quaidun a ancamin-a, peui ël séguit a ven da sol. E alora fòrsa fieuj! Tacoma già da ancheuj!
Mersì ancora ëd soe bele paròle. Con ij salut pì s-cet,

Gianni Davico

CASA SCAPARONE AZIENDA AGRICOLA
Borgà Scaparon, 8 - 12051 Alba
Produtor ëd vin d'Alba, formagg ëd crava e fèja, marmlade e compòste. Cavagnin ëd galuparìe tradissionaj fàite an ca. Spedission. Òsto. Agriturism. Stansie per sté an campagna.
Tel. 0173 339.46 - www.scaparon.it
e-mail: informassion@scaparon.it

CON L'ANDI ËD TURIN 2006

An gené 2004 la Comun-a ëd Turin a l'ha mandà ai Turinèis a l'ëstrangé un calendari con ij dissegn ëd ciadeuvre d'architetura da realisé an sità për ij Gieugh Olìmpich dël 2006. N'ann pì tard *é!* a campa n'euj për vëdde anté che a son ij cantié dij proget dël calendari.

ËL PROGET

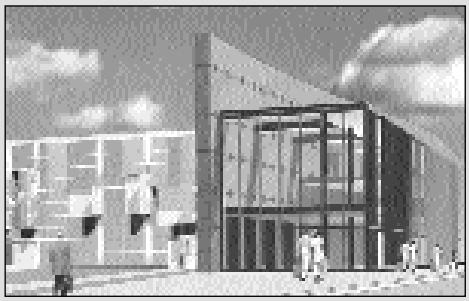

Palass ëd la giassa

Proget: Lee Studio
per Agenzia Torino 2006
But: Alenament patinagi artistich e "short track". Dòp dij Gieugh a sarà un Senter permanent për jë spòrt an sla giassa.
Localisassion: Cors Tazzoli
Capiensa: 3.000 pòst

ANCHEUJ

ËL PROGET

sorgiss: Comun-a ëd Turin

Vilagi Olimpich

Proget: Benedetto Camerana, Giorgio Rosental e Hugh Dutton për Agenzia Torino 2006
But: Vilagi Atleta e Area Servissi. Dòp dij Gieugh: Area Residensial, oltrapì a eventuaj spassi
për l'arsërca e ij servissi avansà
Localisassion: Lingòt
Capiensa: 2.500 pòst/let për j'atleta

ANCHEUJ

sorgiss: Vera Bertolino

"*é!*„ A DIPEND ËDCÒ DA TÒ AGIUT!

IJ PRESSI DJ'ABONAMENT (1 ann, 6 nùmer):

Ordinari:	*Piemont e Italia*	18 Euro	*Strangé*	35 Euro
Sostnidor:		36 Euro		70 Euro

con un cadò a piasì:

A) *Grammatica della lingua piemontese* ëd Michela Grosso

B) Videocassiëtta *Dai frej piemontèis d'Argentin-a*

C) *Coretor Ortogràfich Piemontèis*, Cd për mijoré l'ëscritura (për Windows)

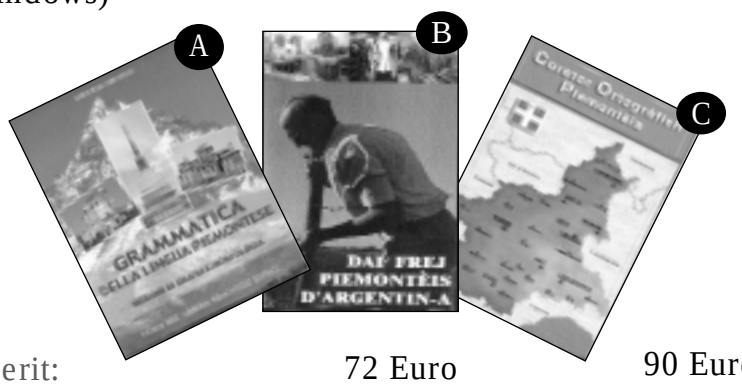

Benemerit: 72 Euro 90 Euro

con tuti e tre ij cadò elencà sì dzora opura con ël *Profilo di storia della letteratura in piemontese* ëd Gianrenzo P. Clivio

507 pàgine: n'euvra fondamental për conòsse nòsta literatura

COMA ABONESSE

Piemont e Italia

An pòsta:
versament an sël cont corent postal n. 53050969 antestà a Associazione Piemontpress, via Guastalla 17, 10124 Turin

An banca:
bonìfich an sël cont BancoPosta antestà a Associazione Piemontpress
Basic Bank Account Number (BBAN):
E 07601 01000 000053050969

Strangé

Da l'Union Europenga
as peul paghesse an fasend un bonìfich bancari an sël cont antestà a Associazione Piemontpress
International Bank Account Number (IBAN):
IT 70 E 07601 01000 000053050969
Bank Identifier Code (BIC):
PPIITRRXXX

Fòra da l'Union Europenga:
contatene për ij detaj

Për l'abonament sostnidor, indiché la sernia (a-b-c) an sël boletin o ant la causal